

Honger in afhankelijkheid 2

Eind oktober heeft er een inzamelingsactie plaatsgevonden voor mensen in arme landen. Dit maal voor de vele vluchtelingen die er in de derde wereld zijn. Het zal niet de laatste keer zijn dat er een beroep op ons wordt gedaan ten behoeve van de armen in Afrika, Azië en Zuid-Amerika. Ook de ontwikkelingshulp, waarvoor het streven 1,5% van ons nationaal inkomen is, zal wel blijven toenemen. Ondanks alle 'hulp' neemt de 'kloof tussen rijk en arm' echter toe en wordt er ook nog op grote schaal honger geleden in de derde wereld. In de vorige Nieuwsbrief hebben we de grote lijnen geschetst volgens welke je het wereldvoedselprobleem kunt benaderen. Hieronder vatten we die nog eens heel kort samen. We kwamen toen niet toe aan de vragen naar de oplossing van het probleem. Dat kan nu wel en daarbij zullen we ingaan op de veelgehoorde 'oplossing' van de vermindering van de vleesproduktie en -konsumptie in de rijke landen, wat de hongerenden elders in de wereld ten goede zou komen.

Het Amerikaans voedselimperium

Van groot belang is de afhankelijkheid waarin de meeste ontwikkelingslanden verkeren. De economie is vaak in belangrijke mate afgestemd op westerse belangen en niet op de behoeften van de arme massa's die honger lijden en werkloos zijn. Dat betekent dat veel agrarische producten voor de export geproduceerd worden, waarop de westerse ondernemingen het meest verdienen, hetzij doordat ze de bedrijven zelf bezitten, hetzij doordat ze de internationale handel beheersen. Voor de voorziening van kapitaalgoederen, consumptieartikelen en productiebenodigheden als bestrijdingsmiddelen, tractoren, kunst-

mest etc. is men veelal eveneens afhankelijk van westers kapitaal. Daarbij voegt zich de afhankelijkheid van voedselimporten. Zowel in de agrarische produktie in de ontwikkelingslanden als in de handel blijken multinationals uit de rijke landen een zeer grote vinger in de pap te hebben. En voor deze concerns telt alleen produktie voor koopkrachtige vraag die niet bij de hongerlijders aanwezig is, maar bij de elites in de ontwikkelingslanden zelf en natuurlijk in de rijke landen. Het bleek dat deze afhankelijkheidsstructuur funeste gevolgen heeft voor de werkgelegenheidssituatie, de sociale verhoudingen en de voedselvoorziening op het platteland in de derde wereld.

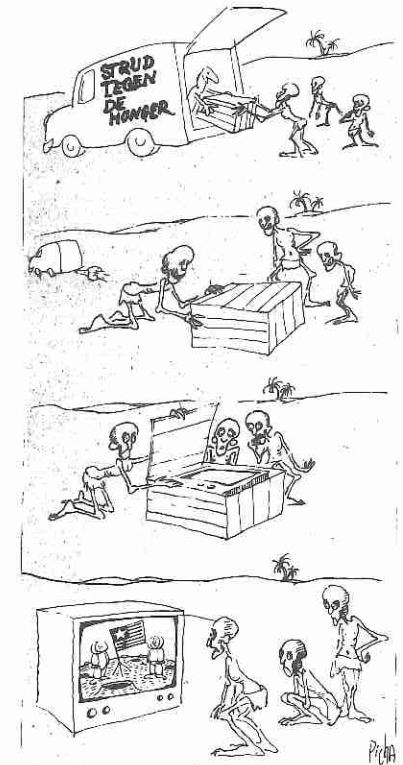
voedselexport

Westerse multinationals beheersen niet alleen vele agrarische exporten *vanuit* onderontwikkelde landen, maar ook een groot deel van de voedselexporten *naar* die gebieden. Hierbij nemen een aantal Amerikaanse concerns zo'n overheersende positie in, dat men eenvoudig niet om de rol heen kan, die de verenigde staten spelen ten aanzien van het wereldvoedselprobleem. Al vanaf de Tweede Wereldoorlog heeft Amerika haar voedselexport gestimuleerd, zowel om er economisch voordeel uit te halen, als om er politieke macht mee te verwerven: taal van staten werden voor hun voedselvoorziening ten dele afhankelijk van de VS. Om het handelstekort op te vangen dat onder andere door de geldverslindende oorlog in Vietnam ontstaan was, heeft Amerika haar uitvoer van agrarische produkten in de zeventiger jaren nog veel harder opgeschroefd dan daarvoor al het geval was. Weliswaar ging hiervan het meeste naar rijke gebieden als West-Europa en Japan, maar ook de arme landen was een bescheiden rol toegedacht. Volgens het rapport van de door Nixon in 1970 ingestelde commissie Williams die moest adviseren over internationale handel en investeringspolitiek, moesten de derde-wereldlanden arbeidsintensieve exportgewassen verbouwen (suiker, fruit, groenten ed.) en daarmee geld verdienen om Amerikaans graan te importeren.

voedselhulp

Eén van de manieren, waarop ontwikkelingslanden afhankelijk zijn gemaakt van voedselimporten uit de VS, is de versterking van zogenaamde voedselhulp. Deze heeft vooral plaatsgevonden via de PL-480 (Public Law 480, een wet op de agrarische handel en ontwikkeling), een regeling die uit

1954 dateert. De wet houdt in dat de hulp in dollars door de Amerikaanse regering wordt verstrekt, waarvoor het ontvangende land dan granen, soja-olie ed. kan kopen bij Amerikaanse firma's. Het is een lening tegen 2 à 3% rente, die in 30 tot 40 jaar moet worden terugbetaald. De ontvangende regeringen verkopen het voedsel op

commerciële basis in eigen land, wat behalve een hoop corruptie, ook betekent dat het grootste deel van de 'hulp' de armen niet bereikt. De opbrengst van die verkoop is in verschillende landen aan wapening uitgegeven. Het deel dat terugbetaald werd is door de VS herhaaldelijk gebruikt voor militaire uitgaven in het land dat de voedselhulp kreeg. Daarnaast hebben de Amerikanen de terugbe-

talingen aangewend om reclame te maken voor amerikaans voedsel, om investeringen te financieren van de Amerikaanse agri-business in de arme landen en ook bijv. om er het opzetten van intensieve veehouderij in de derde wereld mee te bevorderen, waardoor de afhankelijkheid van Amerikaanse voedergranen verder werd opgevoerd. Van 1954 tot 1975 is voor ruim 25 miljard dollar aan goederen uit de VS verscheept in het kader van de PL 480-regeling.

politiek wapen

Deze voedselhulp betekende niet alleen een enorme afzetbevordering voor de exporterende multinationals in de VS. Ze werkte ook als een politiek wapen. Toen in 1974 het Amerikaanse kongres besloot de economische hulp aan Indochina met 20% te verminderen, werd prompt de PL-480 toewijzing aan Zuid-Vietnam en Cambodja meer dan verdubbeld (over de toepassing van de PL 480 heeft het kongres nauwelijks controle). Daarmee kregen deze landen samen een half miljard dollar PL 480-gelden, terwijl een door de honger geteisterd land als Bangla Desh het met 41 miljoen dollar moest stellen. Bovendien werd in dit geval toegestaan dat Zuid-Vietnam en Cambodja de opbrengst van de voedselverkoop voor de volle honderd procent mochten besteden aan bewapeningsuitgaven. Ook in Chili werkte de voedselhulp als politiek pressiemiddel. Tijdens de regering Allende werden alle voedselkredieten van de PL 480 stopgezet. Na de coup van de Chileense militairen ontving het fascistische regime de grootste PL-480 toewijzing van heel Latijns Amerika! Ook ten aanzien van het Midden-Oosten

en Zuid-Korea zijn het vooral politieke motieven geweest die de bestemming van de voedselhulp hebben bepaald.

afhankelijk

De zogenaamde voedselhulp heeft vele landen van de VS afhankelijk gemaakt. Daar was de Amerikaanse strategie ook op gericht. Zo zijn verscheidene kerren PL 480-leningen gebonden aan de verplichting om daarnaast op commerciële basis voedsel te kopen. De Dominicaanse Republiek kon in 1973 alleen een voedselkrediet krijgen als ze daarnaast een veel grotere hoeveelheid langs de normale weg aankocht. In 1975 waren PL 480 leningen aan Egypte voor tarwe en aan Zuid-Korea voor rijst eveneens gebonden aan commerciële aankopen van deze produkten. Met nieuwe voedingsmiddelen die verrijkt zijn met soja-eiwitten is ook een taktiek toegepast gericht op het afhankelijk maken van import uit de VS. Deze zijn eerst op grote schaal relatief goedkoop verstrekt met PL 480-gelden en bijv. toegepast in schoollunch-programma's. Is het produkt eenmaal geïntroduceerd, dan stopt de 'hulp' en is men verder aangewezen op import van deze in feite dure voedingsmiddelen. Waar ze goedkoper plaatselijk gemaakt kunnen worden, is dat door Amerika tegengegaan. Toen in Guatemala een eigen produktie van verrijkt voedsel op gang kwam, is deze weggekonkurreerd door voedselhulp uit de VS. In India heeft de Amerikaanse graanlobby voorkomen dat de Indiase regering een eigen verwerkende industrie voor verrijkte voedingsmiddelen ging opzetten. Vervolgens is door Amerikaanse ontwikkelingshulp zo'n nieuw produkt

verspreid, dat wordt door een Amerikaanse multinational geproduceerd.

amerikaans graan

Van de afhankelijkheid van voedselimporten uit de VS zijn talloze voorbeelden te geven. Terwijl Tunesië vóór de Amerikaanse voedselhulp in de eigen behoefte aan plantaardige olie kon voorzien, importeert het in het midden van de zestiger jaren al 50% van de eigen consumptie in de vorm van soja-olie uit de VS. Een land als Brazilië, dat op grote schaal koffie, sojabonen, suiker en rundvlees exporteert moest in 1975 zeer veel tarwe invoeren, waarvan het merendeel uit Noord-Amerika. Indonesië, dat in 1976 de produktie van palmolie, koffie en suiker voor de export weer zag groeien, moet voor seizoen 76/77 waarschijnlijk 1,5 miljoen ton rijst invoeren en ruim 1 miljoen ton tarwe. Ook mais moet men nog invoeren, omdat het oogstniveau van 1964 nog steeds niet is bereikt. Ook India importeerde in 1975 een enorme hoeveelheid tarwe uit de VS. De agrarische exporten van Amerika naar Afrika hadden in 1975 een waarde van meer dan 1 miljard dollar en ook hierbij ging het vooral om tarwe en tarweprodukten. Deze export is sinds 1973 verdubbeld, wat op een toenemende afhankelijkheid van veel Afrikaanse landen wijst. Tenslotte het voorbeeld van Zuid-Korea. Dit land heeft in de afgelopen twintig jaar na India de meeste PL 480-goederen gekocht. Daardoor is het nu een zeer belangrijke markt voor agrarische importen uit de VS, die tegen de 1 miljard dollar belopen. Tien jaar geleden had Zuid-Korea geen intensieve veehouderij, nu is de jaarlijkse import van graan voor veevoer 800.000 ton. De belangrijkste veevoerfabrieken in Zuid-Korea zijn van Amerikaanse multinationals.

Twintig jaar geleden waren westerse broodsoorten in Korea onbekend, nu zijn er meer dan 7000 bakkerijen in Zuid-Korea, waar deze geproduceerd worden.

exportpositie

Als men bedenkt dat de agrarische exporten van de VS naar ontwikkelde landen nog vele malen hoger zijn dan die naar arme landen, is het duidelijk dat Amerika een zeer invloedrijke positie heeft op de wereld voedselmarkt. Van al het voedsel wat internationaal getransporteerd wordt, komt 50% uit de VS. In 1976 zal de Amerikaanse agrarische export 22,15 miljard dollar bedragen. Van dit kolossale bedrag wordt voor ruim tweederde aan tarwe voedergranen, sojabonen en soja-produkten en rijst verscheept.

Voor al deze essentiële voedselprodukten (ook voor rijst) zijn de Verenigde Staten de grootste exporteurs ter wereld. Zelfs voor aardnoten is Amerika het grootste uitvoerland met zo'n 30% van de wereldmarkt voor dit produkt. Het aandeel van Amerika in de wereldexport van mais is 60%, van tarwe ongeveer de helft en van sojabonen zo'n 75%, maar dit laatste aandeel zal tot circa tweederde teruglopen door de konkurrentie van Brazilië, de enige grote exporteur van sojabonen naast de VS.

koncentratie

De Amerikanen beheersen enorme voedselstromen. Hun macht is in feite nog veel groter dan men alleen op grond van hun exportpositie zou vermoeden. Bovendien is deze economische en politieke macht zeer gekoncentreerd. De gigantische graan- en sojaexporten worden namelijk beheerst door een aantal multinationals, die ook in tal van andere landen dan de VS fabrikanten

de landbouw in de derde wereld wordt sterk beheerst door de multinationals.

en exporteurs van agrarische producten zijn, zowel in rijke als in arme landen. Van alle sojaexporten van de VS wordt 90% gecontroleerd door vier concerns.

Granen en soja

De vier sojaconcerns zijn:

Continental Grain, Cargill, Bunge Corporation en Archer Daniels Midland.

De zes graanreuzen zijn:

Continental Grain, Cargill, Bunge Corporation, Louis Dreyfus Corporation, Cook Industries en Garnac Grain.

Drie daarvan beheersen samen met drie andere ondernemingen 96% van de Amerikaanse tarwe-export, 95% van de maisexport, 90% van de gerst-export en 80% van de uitvoer van sorghum. Deze graanreuzen heb-

ben bovendien in veel gevallen transport- en opslagfaciliteiten, scheepsruimte, verkoopkantoren over de hele wereld en verwerkingsbedrijven voor graan en sojabonen in eigendom. Voor de namen van deze concerns verwijzen we naar het hiernaast afgedrukte kader 'granen en soja'.

internationaal

Van de internationale belangen van deze firma's zullen we een enkel voorbeeld noemen, hoewel men er 'n zeer indrukwekkende lijst van zou kunnen opstellen. Eén van de belangrijkste graanexporterende landen naast de VS is Argentinië. De grootste exporteur van tarwe, mais en gerst uit dit land is echter Cargill. Zoals gezegd zijn de enige twee landen die meetellen op de wereldmarkt voor sojabonen de VS en Brazilië. Brazilië heeft aan het eind van de jaren zestig de produktie van sojabonen op gang gebracht met Amerikaans zaad en Amerikaanse technologie. Het zijn dan ook wederom Amerikaanse firma's die een dikke vinger in de Braziliaanse sojapap hebben. De Amerikaanse multinationals behoren tot de grootste exporteurs van sojabonen uit Brazilië.

Daarnaast bezitten ze er een groot aantal sojaverwerkingsbedrijven en veevoederfabrieken. Zelfs kippenfarms en chemische bedrijven behoren tot het pakket van sommige van deze graan- en sojabazen. Bij een recente poging van Braziliaanse coöperaties om zelf van hun export van sojabonen te profiteren, zat er toch weer een multinational tussen. In een nieuw fabriekskomplex bij Bordeaux in Frankrijk, waar 330.000 ton Braziliaanse sojabonen per jaar tot olie en veevoeder verwerkt gaan worden, heeft Louis Dreyfus Corporation een

sterke deelneming. De Amerikaanse firma's die belangen hebben in de Braziliaanse sojabusiness staan vermeld in het kader 'Brazilië'.

Brazilië

Een dochter van Cargill is Cargill Agricola SA., die speciaal is opgezet ter behartiging van de Braziliaanse zaken van de onderneming. Al in het begin van de zeventiger jaren heeft Cargill één van de modernste sojaverwerkingsbedrijven ter wereld gesticht in Ponta Grossa. Dit jaar heeft Cargill Agricola opdracht gegeven tot de bouw van nog zo'n fabriek in Maringá. Op de Braziliaanse markt bekonnukeren de volgende ondernemingen elkaar in de 'feed business': Central Soya, die vooral in de verwerking van sojabonen en de veevoer zit. Allied Mills, een dochter van Continental Grain. Verder Cargill, Anderson Clayton & Co. (tevens de grootste koffieëxporteur van Brazilië) en Ralston Purina, de grootste veevoederfabrikant ter wereld met dochters in twintig landen. Behalve deze firma's heeft ten slotte ook Archer Daniels Midland sojafabrieken in Brazilië.

macht

In een apart staatje onder het kopje 'graan internationaal' staan nog enige internationale belangen van Amerikaanse multinationals op het gebied van goederen als granen, sojaproducten, veevoer ed. In het kadertje 'Nederland' zijn, om het geheel dicht bij huis te brengen vestigingen genoemd van enkele Amerikaanse firma's op dit gebied in ons land. Al deze gegevens,

met wat hiervoor reeds vermeld is geven een indruk van de enorme Amerikaanse invloed op de wereldvoedselsituatie. Zoals ook in het geval van de voedselhulp bleek, betekent dit een grote politieke en economische macht voor de VS. Daar is het de Amerikanen ook om te doen, zoals blijkt uit uitspraken als de volgende. "Voedsel is macht. En in de letterlijke betekenis van het woord betekent het voor ons macht in uitzonderlijke mate. Het kan het enige middel zijn waarvan wij meer hebben en meer produceren

dan ieder ander" (senator Hubert Humphrey, april 1974). "Voedsel is een instrument. Het is een wapen in het onderhandelingsarsenaal van de Verenigde Staten" (Earl Butz, tot voor kort Amerikaans minister van landbouw, op de wereldvoedselconferentie te Rome). "Het monopolie van de voedselproducenten is sterker dan dat van de olieproducenten en het neemt voortdurend toe. Voedsel maakt ons invloedrijk, omdat beslissingen in andere landen afhangen van wat wij zullen doen" (Thomas Enders, staatssecretaris van landbouw).

manipulatie

De concentratie van de economische macht van de Amerikaanse agribusiness in handen van een beperkt aantal multinationals en de nauwe verstrengeling met de politieke macht hebben tot bedenkelijke verschijnselen geleid. (tekenend voor die verstrengeling is dat Earl Butz van Ralston Purina komt, staatssecretarissen onder Butz kwamen van hoge functies bij Continental Grain en Cook Industries en één van de leden van de commissie die Nixon moest adviseren over de internationale handel was vice-president bij Cargill). We noemden al de machtspolitiek achter de a-

Graan international

Behalve de in de tekst genoemde belangen in Brazilië bezit Cargill o.a.: Hens Veevoederfabrieken in België, West-Duitsland en Frankrijk. Veevoederfabrieken in Argentinië, Guatemala, El Salvador, Zuid-Korea Thailand en Taiwan. Sojaproductiefabrieken in Frankrijk en Spanje. De belangrijkste graanexporterende landen in de wereld naast de VS zijn Australië, Canada, Argentinië en Frankrijk. Cook Industries is er in geslaagd in al deze gebieden belangen in de graanexport te verwerven. Alle andere belangrijke Amerikaanse graanconcerns hebben vat op de franse im- en export van graan. Naast Cook hebben ook Continental Grain en Cargill zich in de canadese graanhandel weten te nestelen, die vroeger geheel gekontroleerd werd door een Wheat Board (een overheidslichaam). Wat Australië betreft: ook daar hebben Continental Grain, Cargill en Bunge Corporation hun verkoopapparaat. De handelsmaatschappijen van Cargill buiten de VS zijn gebundeld in Tradax International SA, gevestigd in Genève. Deze maatschappij heeft een eigen scheepsnetwerk en houdt zich behalve met de internationale graanbusiness ook bezig met de spekulatieve handel in vreemde valuta. De invloed in Europa blijkt onder andere uit het feit dat de afdeling graanexport van de EEG-federatie van graanhandelaren (COCERAL) als voorzitter een Tradax-man heeft.

merikaanse voedselhulp. Daarnaast is er met de graan- en sojaprijzen gemanipuleerd en soms kunstmatige schaarste gecreëerd, waaraan de voedselgiganten verdiend hebben en waarvoor de ontwikkelingslanden, maar ook de boeren hier hebben moeten dokken, bijvoorbeeld in de vorm van hoge veevoerprijzen. Zo is de sojacrisis van de zomer van 1973 niet alleen veroorzaakt, door 'toevalligheden' als de mislukte visvangst voor de kust van Peru, de tegenvallende Amerikaanse oogst of de droogte in Afrika. De Amerikaanse sojamultinationals hebben er namelijk hard aan meegewerkt (en op verdiend!), door buiten de normale sojamarkeet om grote hoeveelheden sojabonen naar hun Europese en Japanse filialen te vershippen en zo de schaarste op de wereldmarkt te verscherpen.

konklusie

De Amerikaanse multinationals in de agribusiness en hun handlangers in overheidsorganen in de VS zelf en in talloze landen waar deze firma's opereren, manipuleren enorme hoeveelheden primair voedsel en overigens ook handelsgewassen. Dat gebeurt ter bevordering van de eigen politieke en economische macht en geenszins met het doel het hongerprobleem uit de wereld te helpen. Daarom is het wereldvoedselvraagstuk nooit op te lossen, als er niet veel meer greep komt van boerenorganisaties en vakverenigingen, zowel nationaal als internationaal, op de activiteiten van de multinationale agribusiness.

Is het wereldvoedselprobleem op te lossen?

Gangbare 'oplossingen' voor de honger en de armoede in de wereld zijn: geef die mensen ontwikkelingshulp of importeer meer product uit de derde wereld, zodat ze daar meer inkomsten krijgen. Een derde mogelijkheid waarover men veel hoort is: laten we hier minder vlees gaan eten, dan kunnen de voedergrassen voor het veevoer of de grond waarop die verbouwd worden, gebruikt worden voor de voeding van mensen in de arme landen. Het zal na het vorige artikel over de wereldvoedselsituatie en na het bovenstaande duidelijk zijn dat de 'oplossing' van meer importen uit de derde wereld in zeer veel gevallen voornamelijk de exporterende westerse firma's ten goede komt en beslist niet de armen op het platteland en in de steden. De andere 'oplossingen' komen hieronder aan bod, waarbij we ook aandacht besteden aan de nieuwe mogelijkheden die er zijn om de werelddeiwitproductie uit te breiden.

belangenbehartiging

Evenals met de Amerikaanse voedselhulp het geval is, staat ook de zogenaamde ontwikkelingshulp in het teken van economische en politieke belangenbehartiging in het voordeel van het land dat de 'hulp' verstrekt. De hulp kan gebonden worden aan de levering van industriële of agrarische goederen door firma's uit de rijke landen. De hulp kan bestaan uit projecten waarvan het doel is dat er producten uit komen voor westerse landen

waardoor de armen in het ontwikkelingsland er niet beter op worden. En tenslotte dient de ontwikkelingshulp vaak om de infrastructuur in derdewereldlanden te verbeteren en af te stemmen op de belangen van multinationale ondernemingen die er investeren of handeldrijven.

voorbeelden

Eind dit jaar wordt een Amerikaans ontwikkelingsprogramma voor Nigeria, Liberia en Ivoorkust opgezet samen met een filiaal van een internationale onderneming in pluimveeproducten. Daartoe is besloten na een marktonderzoek in West-Afrika door functionarissen van het Amerikaanse ministerie van landbouw. Het doel van het programma is de afzetbevordering van Amerikaanse gevogelte. Ghana valt voor deze 'hulp' uit de boot, omdat de economie van het land te ernstig benadeeld is door de gestegen olieprijzen. Omdat in Nigeria de olie-inkomsten hard zijn toegenomen (en er daardoor meer beter gesitueerden zijn die pluimveevlees kunnen kopen) en omdat in Ivoorkust de toeristenindustrie goede perspectieven biedt, kwamen deze landen wel in aanmerking. Wat momenteel ook veelvuldig voorkomt, is de levering van suikerfabrieken en soms de aanleg van complete suikerplantages inclusief wegen en irrigatiesystemen in het kader van ontwikkelingshulp. Dit bevordert de afzet van westerse firma's en zadelt de arme landen op met een exportgewas en maakt ze afhankelijk door de grote leningen die hiervoor worden afgesloten. Stork-Nederland heeft de voor 100% met buitenlandse leningen gefinancierde tweede suikerfabriek van Kilombero in Tanzania gebouwd. Een kampioen in de levering van suikerfabrieken- en projecten aan

derde wereldlanden, dikwijls via ontwikkelingshulpprogramma's, is het engelse Booker McConnell, dat miljoenen ponden heeft verdiend op kontrakten in El Salvador, Soedan, Kenia, Tanzania, Somalieland en de Phillippijnen.

niet voor het volk

Van hulp, waarbij het de bedoeling is produkten aan rijke landen te gaan leveren, heeft de EEG een voorbeeld gegeven. In Indonesië en Thailand heeft de Europese Commissie onderzoek gefinancierd voor bedrijven die insojateelt geïnteresseerd zijn. Het doel was: de EEG-landen minder afhankelijk te maken van soja-importen uit de VS en niet: voedselproduktie voor de lokale bevolking. Tenslotte een voorbeeld van infrastrukturele hulp, die in feite buitenlandse bedrijven ten goede komt en niet de bevolking zelf. Door nederlandse ontwikkelingshulp wordt een nigeriaanse haven, Port Harcourt, geschikt gemaakt voor containervervoer. Daardoor kunnen de grondstoffen voor de olie- en veevoederindustrie die Unilever er vandaan haalt, beter vervoerd worden.

Met nederlandse ontwikkelingshulp is in Curaçao een droogdok van 36 miljoen gulden gebouwd. Daarin worden geen kleine vissersschepen gerepareerd, maar wel tankers van grote oliemaatschappijen zoals Shell. Projecten waarin belangen van de hongerende bevolking zelf voorop staan, waarin wordt aange-stuurd op onafhankelijkheid van buitenlandse invloed (zowel wat betreft toelevering als wat de afzetkant aangaat) en op eigen voedselproduktie en lokale industrialisatie, komen wel voor, maar zijn helaas erg zeldzaam.

eiwitten

Volgens deskundigen is er op de wereld voldoende voedsel om iedereen te eten te geven en kan er ook genoeg worden geproduceerd om de groeiende wereldbevolking in de toekomst te voeden. Een jaarlijkse toename van de wereldgraanproduktie met 2% zou de honger reeds uit de wereld kunnen bannen, als die toename maar bij de mensen terecht zou komen die het nodig hebben. Zoals blijkt uit de economische machtsstructuur op voedselgebied, zit daar juist het knelpunt. Dat geldt met name ook voor de talloze nieuwe mogelijkheden, vooral op het terrein van de eiwitten, die zich voordoen ten aanzien van de voedselproduktie. Zowel voor gebruik in veevoer als voor menselijke konsumptie zijn of worden er talloze eiwitprodukten gemaakt. Dat gebeurt uit zaden (raapzaad, zonnebloemzaad, katoenzaad, safloor etc.), uit gras en bladeren en zelfs uit petroleum en aardgasprodukten. Uit sojabonenmeel zijn sojakoncentraten- en isolaten (met een eiwitgehalte van 90%) gemaakt, waarmee menselijk voedsel verrijkt kan worden, zoals vlees, bakkerijprodukten en onlangs ook rijst. De research naar en de produktie van deze

Eiwitproduktie

Ons zijn vestigingen bekend op het gebied van onderzoek naar en/of produktie van nieuwe eiwitprodukten van de volgende ondernemingen. Unilever en Nestlé, de chemische fabrieken ICI en Hoechst, de oliemaatschappijen Exxon, BP en Shell en de Amerikaanse firma's Ralston Purina, Cargill, Archer Daniels Midland, Central Soya, Staley en Anderson Clayton.

nieuwigheden, die op zich grote mogelijkheden in zich bergen om de wereldvoedselsituatie te verbeteren, zijn in handen van de multinationals op voedingsgebied en van olie- en chemieconcerns. Voorbeelden hiervan vindt men in het staatje 'eiwitproduktie'. Deze ondernemingen produceren om winst te maken en dat maak je niet als je aan hongerlijders verkoopt. De meeste produkten zijn dan ook op de westerse markten gericht. Voorzover met eiwit verrijkte voedingsmiddelen mensen in de derde wereld bereiken die niet tot de elite behoren, betekenen ze eerder een verslechtering dan een verbetering van de situatie. Wanneer de mensen gewend zijn aan de verrijkte levensmiddelen via voedselhulp, schoolprogramma's ed. tasten die hun konsumptiepatroon van basisvoedsel aan, omdat de verrijkte produkten naar verhouding duur zijn. Dat betekent dat de totale eiwit- en kalorieopname van die mensen eerder vermindert dan toeneemt.

minder vlees eten?

Vanwege de economische structuur waarbinnen ze geproduceerd en gedistribueerd worden, betekenen de nieuwe eiwitrijke produkten dus geen bijdrage aan de oplossing van het wereldvoedselprobleem. Datzelfde geldt voor de veel gehoorde kreet dat wij in het westen maar eens minder vlees moeten gaan eten. Het is waar dat bij de omzetting van plantaardige produkten door dieren voor de mens beschikbare energie en verteerbaar eiwit verloren gaat. Dat verlies moet niet overdreven worden. Bij extensief gehouden vleesrunderen en bij melkkoeien gaat het verhaal niet op wegens de vertering van voor de mens niet geschikt ruwvoer. Ook bij varkens en kippen

als de toename van de produktie maar terecht komt bij de mensen die het nodig hebben.

is het verlies minder dan men zou denken, door de grote hoeveelheid afvalprodukten die aan deze dieren gevoerd worden, waarvoor de mogelijkheden nog ieder jaar toenemen. Een tweede, belangrijker argument tegen de anti-vlees propaganda is het enorme verlies aan arbeidsplaatsen en inkomen, zowel voor arbeiders als boeren, dat het gevolg zou zijn van een drastische inkrimping van de produktie en konsumptie van vlees. De belangrijkste overweging in deze kwestie is echter, dat ook als de hele vleesproduktie in ons land wordt afgeschaft, de hongerenden in de derde wereld daardoor geen hap eten meer krijgen! Zoals uit het voorgaande verhaal blijkt, worden de produktie en handel van veevoedergrondstoffen en veevoer in belangrijke mate gecontroleerd door multinationals die allereerst voor de koopkrachtige vraag produceren. Als ze hun spullen niet meer kwijt kunnen aan de nederlandse veehouderij dan zullen ze die zeker niet kado geven aan de derde wereld. Dan stampen ze elders de dierlijke veredeling uit de grond (wat in vele landen al gebeurd is), dan verwerken ze de granen, sojabonen ed. tot nieuwe produkten die ze in de rijke landen kunnen afzetten of dan schakelen ze des-

Nederland

Archer Daniels Midland:

ADM Nederland BV, Rotterdam; De Ploeg Oliefabriek BV, Maassluis; Merwede Oliefabriek, Maassluis.

Cargill:

Cargill Soja BV, Amsterdam; Tradax Graanhandel BV en Tradax Handelsvereniging, beide in Amsterdam; Sluis Veevoederfabrieken is een dochter van Hens en dat is op zijn beurt van Cargill; BV Olie-Industrie Jacob Vis, Zaandijk.

Central Soya Co.:

Bonda's Veevoederfabrieken Provimi NV, Rotterdam; Rijkers Veevoederfabriek BV, Meer; Oliefabriek van failliete SOL, waar sojaproducten gemaakt worden; zeer grote sojaverwerkingsfabriek in Utrecht.

CPC (Corn Products):

CPC, Sas van Gent (maisverwerking); Cosmonda Voedingsmiddelen BV, verkoopkantoor van oa. de merken Knorr en Friesche Vlag; Feed Products Ltd. in Den Haag en Utrecht: importeur en groothandel van maisveevoeders; grootmaiszetmeelbedrijf in Utrecht.

Behalve Cargill hebben ook andere graanconcerns hun vestigingen voor import en export van granen en sojabonen in Nederland: Continental Grain met Compagnie Continentale (Holland) BV te Rotterdam, Bunge Corporation met Koninklijke Bunge BV te Rotterdam en Cook Industries met een gelijknamige maatschappij eveneens in Rotterdam.

noods over op andere, rendabeler activiteiten, maar voedselhulp om niet, dat zal zeker niet het resultaat zijn.

voorwaarden

Voor de oplossing van het wereldvoedselprobleem is het nodig dat de publieke opinie, boerenorganisaties in rijke en arme landen en vakverenigingen nationaal en internationaal zich steeds meer bewust worden van de overheersende rol die westerse ondernemingen en regeringen spelen, vaak in samenwerking met staatslieden in

derde wereldlanden, bij de productie en distributie van voedsel. Vanuit dat bewustzijn moeten boeren- en arbeidersorganisaties pressie uitoefenen om te komen tot controle op de bedrijven die zulke enorme stromen van voedsel beheersen. Dat is een voorwaarde voor een rechtvaardiger verdeling van de middelen om voedsel te produceren en van de produkten zelf. Dan zal ook de ontwikkelingshulp die gegeven wordt, in de eerste plaats gericht moeten zijn op onafhankelijkheid in alle opzichten van de mensen in de nu nog arme landen, op een eigen voedselproductie en een eigen industriali-

ontwikkelingshulp zal vooral gericht moeten zijn op een eigen voedselproductie en een eigen industrialisatie.

satie. Het zal duidelijk zijn dat dergelijke voorwaarden en ontwikkelingsstrategieën alleen tot stand kunnen komen in samenhang met een verandering van de internationale economische orde.

